

Antiquariaat en internet

B.C.M. RAES

De inhoud van toonaangevende internationale vaktijdschriften geeft de richting aan waarin het wetenschappelijk onderzoek in de psychiatrie zich begeeft. Er verschijnen in ruime mate ook boeken op ons vakgebied, maar deze bestaan veelal uit bijdragen van verschillende auteurs. Monografieën zijn zeldzaam geworden.

Deze door een ieder vast te stellen waarneming vraagt nauwelijks om de voor de hand liggende verklaringen: de publicatie-prestigepressie, de snelheid waarmee onderzoeksbevindingen het licht moeten zien en de voortschrijdende specialisatie in onderzoekprogramma's. Is daarmee de reflectie in de stilte van de studeerkamer, die kan leiden tot een weloverwogen visie op een enkel thema, eerder uitzondering dan regel geworden? Een daarmee samenhangende overweging betreft het alsnog kennisnemen van literatuur in boekvorm uit de geschiedenis van de psychiatrie, niet enkel vanwege het historische belang ervan, maar omdat die aan hedendaagse klinische relevantie niets heeft ingeboet. Een aantal van deze boeken betreft onderwerpen die niet zijn terug te vinden in diagnostische classificatiesystemen. Ook ontbreken deze boeken in de soms pagina's lange literatuurlijsten bij wetenschappelijke publicaties.

Naar mijn mening zou het interessant zijn om aan de opleiders in de psychiatrie te vragen welke literatuur heeft bijgedragen aan hun eigen professionele vorming en in hoeverre zij deze ook aanbevelen voor het opleidingsprogramma van hun arts-assistenten. De kennis en de ervaring van de opleiders vormen immers voor de opleidingen een schakel tussen verleden, heden en toekomst. In dit redactioneel geef ik enkele voorbeelden van deze stoffige monografieën.

Het zou teveel gevraagd zijn voor verreweg de meesten van ons om zich alsnog te verdiepen in Max Schelers fenomenologische beschrijving van verschillende niveaus in gevoelens, terwijl toch de term 'vitale depressie' daarin zijn oorsprong vond. Daarbij kan worden opgemerkt dat de Nederlandse oriëntatie op het Angelsaksische taalgebied de toegankelijkheid van de Duits- en Franstalige literatuur beperkt.

Het stemt tot voldoening dat de Engelse vertaling van Karl Jaspers' *Allgemeine Psychopathologie*, eerste editie in 1913, meer en meer belangstelling trekt (Hengeveld 2006).

Manfred Bleuler, de zoon van Eugen, heeft vóór zijn uitgave van *Psychiatrie der Gegenwart* in 1979 een monografie geschreven met als titel *Endokrinologische Psychiatrie* (Bleuler 1954). De klinische waarnemingen en theoretische beschouwingen in dit boek hebben aan actualiteit niets verloren. Dit werd bevestigd in de kleine degelijke (niet monografische) Nederlandse uitgave *Psychische stoornissen bij endocriene ziekten* onder redactie van Van der Meer en Van Tilburg (1983): 'Bleuler stelde vast dat patiënten bij wie endocriene functie-

stoornissen bestaan, meestal ook in hun psychisch functioneren veranderd zijn, al is het maar in lichte mate. In dit verband spreekt hij van een algemeen endocrien psychosyndroom, gekenmerkt door aandriftstoornissen, veranderingen in elementaire stemmingsfenomenen, in elementaire driftmatigheid en in de periodiciteit van psychische verschijnselen'.

Het lijkt geen twijfel dat vooral de (subjectieve) ervaringen van de patiënt dit syndroom kenmerken. Daarnaast is het interessant dat de meeste hormoonbepalingen een grotere spreiding van normaalwaarden hebben dan die van elektrolyten of hemoglobine. Dit roept de vraag op naar individuele hormonale optima binnen de grenzen van normaalwaarden en of veranderingen binnen deze grenzen kunnen leiden tot klachten. Verder onderzoek zou eventueel inzicht kunnen verschaffen in de verhouding tussen deze ervaringen en veranderingen in de hormonaal beïnvloedbare proprioceptis (Raes 1988).

Van oudere datum is *Man against himself* van Karl Menninger (1938). Afgezien van de hoofdstukken waarin hij – uiteraard zeer psychoanalytisch – automutilatie beschrijft als *focal suicide* en verslaving als *chronic suicide*, is zijn bespreking van zelfmoord bekend gebleven door de later naar hem genoemde trias, gebaseerd op de motivatie van de suïcidale mens: 'the wish to kill, the wish to be killed and the wish to die'. Uit de aard van het suïcidale gedrag kan hiermee gedoseerd afgeleid worden de mate van de op de eigen persoon gerichte agressie. Immers, de zelfmoordenaar is te beschouwen als dader, als slachtoffer én als iemand die wenst te sterven.

Erwin Ringel publiceerde in 1953 het boek *Der Selbstmord, Abschluss einer krankhaften Entwicklung*, gebaseerd op een studie van een groot aantal overlevers van een ernstige suïcidepoging. Hij beschrijft daarin het presuïcidale syndroom, dat wordt gekenmerkt door een proces van (sociale, inter- en intrapersoonlijke) *Einengung*, *Aggressionsumkehr* en *Suizidphantasien*. De overtuigende beschrijving van dit syndroom doet de vraag rijzen of het niet vaker genoemd zou moeten worden bij de discussie over het bestaansrecht van suïcidaleit als afzonderlijk onderscheidbaar syndroom.

Het is ontegenzeggelijk een voordeel dat in een handomdraai via internet biografieën en bibliografieën van deze en vele andere (oudere) auteurs te vinden zijn. Daarmee is een snel overzicht beschikbaar. Opzienbarend daarbij is vaak het aantal boeken dat zij – zonder tekstverwerker – geschreven hebben. Zou het kunnen zijn dat de dimensie tijd een andere rol speelde in hun dagen dan wat de tegenwoordige tijd met ons doet?

Degenen die het oorspronkelijke werk zelf ter hand willen nemen, zullen tijd en moeite moeten besteden aan het zoeken in bibliotheken of antiquarische boekwinkels.

LITERATUUR

- Bleuler, M. (1954). *Endokrinologische Psychiatrie*. Stuttgart: Georg Thieme.
- Hengeveld, M.W. (2006). De psychopathologie van Karl Jaspers: toen en nu. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 48, 835-841.
- Jaspers, K. (1913). *Allgemeine Psychopathologie*. Berlin: Springer-Verlag.
- Meer, C. van der, & Tilburg, W. van. (Red.). (1983). *Psychische stoornissen bij endocriene ziekten*. Alphen aan den Rijn/Brussel: Stafleu.
- Menninger, K. (1938). *Man against himself*. New York: Harcourt Brace & World.
- Raes, B.C.M. (1988). *Het syndroom van Cushing, een psychopathologische studie*. Dissertatie, K.U. Nijmegen.
- Ringel, E. (1953). *Der Selbstmord, Abschluss einer krankhaften Entwicklung*. Wien/Düsseldorf: Maudlich.

AUTEUR

B.C.M. RAES is psychiater en als hoogleraar forensische psychiatrie verbonden aan de Vrije Universiteit Amsterdam en aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Correspondentieadres: prof.dr. B.C.M. Raes, Hugo de Grootstraat 4 bis, 3581 XS Utrecht.

E-mail: d.raes@wxs.nl.

TITLE IN ENGLISH Antiquarian bookshops and internet